

Ирина Погореля, Александр Романенко
Направления экологического воспитания будущих врачей
при преподавании медицинской экологии

Аннотация. В статье анализируется проблема экологического воспитания в подготовке будущего врача. Рассмотрены подходы, принципы, способы и методы воспитания студентов высших медицинских заведений IV уровня аккредитации при изучении медицинской биологии, что помогают формированию гуманистических мировоззрения, морали, ценностей личности.

Ключевые слова: экологическое воспитание, экологическое мировоззрение, экологическая мораль, экологические ценности, медицинское образование, медицинская биология, студент-медик.

Irina Pogorila, Olexander Romanenko
Ways of ecological training of future medical doctors
during the studying of medical biology

Summary. The problem of ecological training in professional preparation of the medical doctor is analyzed in the article. Principles, ways and methods of ecological training of students of higher medical educational establishments of the IV level of accreditation are considered, while studying medical biology, which help in forming the humanistic views, morality, importance of personality.

Key words: ecological training, ecological views, ecological morality, ecological importance, medical education, medical biology, student-future medical doctor.

УДК 371.261

Тамара Поясок,
м. Кременчук

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ

Сьогодні вимагає, щоб постійне підвищення свого професійного рівня для дорослої людини стало нормою. Враховуючи, настільки швидко оновлюється інформація, навіть дипломовані фахівці йдуть отримувати другу вищу і додаткову освіту, щоб не відставати від сучасних знань. Це запорука стабільності, гарант доброї роботи і гідного заробітку.

В нинішній час глобальної економічної кризи і перебудови ринку праці, співробітники, які попали під скорочення, чи призупинили власну справу, не можуть влаштуватися на роботу. І

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

все це тому, що зараз працедавці посилили “природний” відбір: перший пункт, на який, як правило, дивляться, це – освіта чи спеціальність, яку набув претендент на вакантну посаду.

Часто буває, що справжні фахівці свої справи отримали свої професійні навички безпосередньо на виробництві, але без вищої освіти. Тому вони поступаються претендентам, менш компетентним, але з добрим освітнім підґрунтям. І саме останнім працедавці надають перевагу. Зараз саме той період, коли просто необхідно зробити так, щоб пункт резюме “освіта” виглядав бездоганно.

Освіта дорослих трактується як напрям в освіті, який забезпечує задоволення освітніх потреб осіб, зайятих самостійною професійною діяльністю. Вона є елементом неперервної освіти. Всі ті нові знання, які доросла людина отримує з різних джерел інформації і засвоює в конкретних формах освітньої діяльності, активно залучаючи знання, отримані раніше, в сукупності є феноменом освіченості дорослої людини. Виявлятися цей феномен може у вигляді феноменальних і функціональних знань.

Розпад попередніх соціально-економічних відносин, перехід до ринкової економіки змінив ситуацію в сфері освіти дорослих. Головною метою системи освіти дорослих є надання соціально-освітньої допомоги особистості в адаптації до нових умов існування, у визначенні її участі у виробничому, соціальному і культурному житті суспільства, у виробленні соціальної інтеріоризації, адекватної поведінки в екстремальних умовах.

Характерною рисою останніх років є прагнення дорослого населення посилити свою відповідність вимогам ринку в плані поглиблення професійної кваліфікації, функціональної й технологічної грамотності, компетентності й загальної культури. Тому дослідження освітніх технологій організації навчання дорослих людей є актуальною.

Серед найсучасніших освітніх технологій, що заявили про себе наприкінці ХХ століття і набули поширення в розвинених країнах світу, є дистанційні технології навчання, які підтримують і забезпечують дистанційну освіту. Зараз триває перерозподіл світового освітнього простору, і дистанційна освіта відіграє в цьому процесі визначальну роль, суттєво урізноманітнюючи ринок освітніх послуг, тому безумовним є твердження стосовно того, що дистанційна освіта – освітнє середовище ХХІ століття. Але широке застосування технологій дистанційної освіти щодо організації навчання дорослих потребує врахування специфіки

організації навчального процесу.

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей навчання дорослих людей та розробка на цьому ґрунті рекомендацій щодо впровадження дистанційної освіти в навчальний процес.

Оскільки професійна підготовка в межах післядипломної освіти передбачає роботу з дорослими людьми, то доцільно вести мову про андроґічну модель навчання, в якій тому, хто навчається, належить провідна роль. Доросла людина прагне до самореалізації, самостійності, до самоуправління. Вона вже має певний життєвий досвід, тому і розраховує на невідкладне застосування отриманих нових умінь, навичок, знань і якостей на практиці. Навчальна діяльність дорослої людини значною мірою визначається побутовими, професійними, соціальними чинниками, які можуть обмежувати процес навчання. Але в більшій мірі обмежує процес навчання часовий чинник: дорослий студент повинен у визначені навчальним планом терміни вивчити і скласти ряд дисциплін, в той час як на самостійне вивчення деяким студентам, можливо, необхідно більше часу. Одним з виходів з ситуації, що склалася, ми бачимо у використанні технологій дистанційної освіти.

Дистанційне навчання означає таку організацію навчального процесу, при якому викладач розробляє навчальну програму, яка головним чином базується на самостійному навчанні студента. Таке середовище навчання характеризується тим, що студенти в основному відмежовані від викладача в просторі і часі, в той же час студенти і викладачі мають можливість здійснювати діалог між собою за допомогою засобів комунікації. Спілкування між викладачами і студентами може бути кореспонденційне, масове (радіотелевізійне), мережне, через Інтернет, з допомогою інтерактивного телебачення, а також комбіноване.

Впровадження дистанційної форми навчання супроводжує наявність низки проблем, пов'язаних з необхідністю організаційних змін в навчальному процесі та обліку навчального навантаження викладачів, створення інфраструктури дистанційного навчання, забезпечення технічної підтримки та налагодження служб його підтримки, що передбачає значні витрати на організацію цієї форми навчання на перших етапах впровадження. Виникають правові проблеми дотримання авторських прав, об'єктивності оцінювання навчальної діяльності

дорослих студентів.

Аналіз проведених І.М. Каралевич [2] досліджень з організації навчального процесу студентів заочної форми навчання та власні спостереження дозволили нам дійти до висновку, що декларована в якості основного оргдіяльнісного принципу заочного навчання самостійна навчальна діяльність студентів в своїй більшості виключена з організаційного комплексу управління навчальним процесом вищих навчальних закладів, внаслідок чого має прерогативу стихійних характеристик. Інтенсивність самостійної роботи при заочному навчанні здебільшого не відповідає прийнятним стандартам.

Виявляючи теоретичні основи дидактичної системи підвищення кваліфікації, Н.І. Мицкевич називає особливості навчання дорослої людини: наявність внутрішнього спонукання до навчання, яке допомагає самому ставити собі задачу, будувати план її рішення і здійснювати його; самостійність як уміння організувати процес рішення задачі і керувати ним у відповідності до цієї задачі; залежність ступеню включеності людини в процес навчання від автономності мислення, здатності до нововведень, до співробітництва, здатності навчатися і передавати іншим набуті знання; мобільність; постійне прагнення людини будувати свою професійну діяльність на основі нової інформації як спосіб її самовираження і саморозвитку [3].

Соціальний статус особистості дорослої людини визначає і її ставлення до навчання в різні періоди її життєдіяльності (молодість, змужнілість, зрілість). Включаючись у навчальну діяльність, дорослий бере на себе роль учня, але навчальна діяльність для нього є, як правило, не основним, а допоміжним видом діяльності, що, на відміну від дітей, суттєво змінює психологічне ставлення дорослих до процесу навчання.

С.Г. Вершловський виділяє наступні орієнтації дорослих у сфері освіти: якщо актуальним для людини виступає безпосередня користь освіти (для роботи, статусу тощо), то ця людина орієнтовна на її практичну цінність. В цьому випадку в основі ставлення до освіти знаходяться принципи зовнішньої доцільності. Інший тип орієнтації пов'язаний з визнанням самостійної цінності освіти: в цьому випадку навчальна діяльність виступає в якості самодіяльності. Третій тип пов'язаний з орієнтацією таким чином, що загальна освіта взагалі не входить в систему її цінностей; в цьому випадку не усвідомлене те, задля чого здійснюється вибір [1].

Вищезазначене свідчить, що об'єктивною необхідністю стає використання в навчальному процесі принципово інших освітніх технологій. Цього вимагає і протиріччя між традиційною організацією навчання і темпом появи нових знань, який постійно пришвидшується. Сьогоднішні фахівці повинні бути здатними якісно виконувати свої функції у швидкозмінному світі. Розвиток неперервної освіти, вимоги щодо її доступності, особистісної орієнтації на основі доцільного поєднання традиційних та дистанційних технологій навчання призвели до розуміння необхідності створення комбінованої моделі навчання із застосуванням інформаційних комп'ютерних технологій, засобів мобільного навчання, інтерактивного навчання на основі системи відеоконференцій.

Слід зазначити, що за організацією навчального процесу дистанційна освіта найбільш близька до заочної. Основу навчального процесу в системі дистанційної освіти складає цілеспрямована, контрольована, інтенсивна самостійна робота студента, який може навчатися у зручному для себе місці за індивідуальним розкладом, маючи комплект спеціальних засобів навчання і узгоджену можливість контакту з викладачем. При організації системи дистанційної освіти використовується принцип комбінування різних методик і технологій організації, який дозволяє найбільш ефективно сполучати переваги тієї чи іншої форми навчання для активізації пізнавальної діяльності студентів, а також широкого використання можливостей інформаційних і телекомунікаційних технологій. Проаналізувавши дослідження Є.С. Полат [4, 5], доцільно виділити таку типологію моделей дистанційного навчання:

- 1) інтеграція очної і дистанційної форм навчання;
- 2) мережне навчання: автономні мережні курси, інформаційно-освітнє середовище;
- 3) мережне навчання і кейс-технології;
- 4) дистанційне навчання на базі інтерактивного телебачення або комп'ютерних відеоконференцій.

Технології дистанційного навчання, які використовуються сьогодні, можна поділити на три великі категорії: неінтерактивні (друковані матеріали, аудіо-, відеоносії); засоби комп'ютерного навчання (електронні підручники, комп'ютерне тестування і контроль знань, найновіші засоби мультимедіа); розвинені засоби телекомунікації по аудіоканалам, відеоканалам і комп'ютерним мережам.

Для теорії навчання і наукової організації навчального процесу істотною є оптимізація об'єму сприйняття і руху інформації. Якщо не організовано необхідний, обґрунтований розподіл і спрямування потоку інформації відповідного об'єму, його зміст не буде оптимально перероблений і перетворений в знання студентів. Оптимізація руху інформації і її обсягу потребує зв'язку з формою і засобами її вираження. Розвинені засоби телекомунікації, використання супутникових каналів зв'язку, передача упакованого відеозображення по комп'ютерним мережам широко застосовуються в практиці дистанційної освіти.

Електронна пошта економічно і технологічно є найбільш ефективною технологією, яка може бути використана в процесі навчання для доставки змістової частини навчальних курсів і забезпечення зворотного зв'язку студента з викладачем. У той же час вона має обмежений педагогічний ефект через неможливість реалізації діалогу між викладачем і студентами, визнаного в традиційній формі навчання. Але якщо студенти мають постійний доступ до модему і телефонного каналу, електронна пошта дозволяє реалізувати гнучкий та інтенсивний процес консультацій.

Оперативний доступ до розділених інформаційних ресурсів дозволяє отримати інтерактивний доступ до віддалених баз даних, інформаційно-довідкових систем, бібліотек при вивченні конкретної дисципліни. Даний режим доступу ON-LINE дозволяє протягом секунд здійснити передачу необхідного навчального матеріалу, комп'ютерних програм за допомогою таких комп'ютерних систем, як GORHER, WWW, VERONICA з великих науково-педагогічних центрів, і з локальних вузлів мережі Інтернет, загальна кількість яких в світі перевищує 1,25 мільйона.

Відеоконференції з використанням комп'ютерних мереж можуть застосовуватись для проведення семінарів в невеликих групах, індивідуальних консультацій, обговорення окремих складних питань курсу, що вивчається. Окрім передачі звуку і відеозображення комп'ютерні відеоконференції забезпечують можливість спільного управління екраном комп'ютера: створення креслень і рисунків на відстані, передачу фотографічного і рукописного матеріалу. Система запису і відтворення відеоконференцій надає можливість перетворити будь-який відеотермінал у телестудію і створювати мультимедійний конвент, який може бути доступним будь-коли, будь-де, з будь-якого персонального комп'ютера. Відеоконференції по цифровому супутниковому каналу з використанням відеокомпресії поєднують

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

високу якість відеозображень, що передаються, низьку вартість проведення відеоконференції. Ця технологія може бути ефективною при відносно невеликому обсязі лекцій (100-300 годин за рік) і великій кількості студентів (1000-5000 студентів) для проведення оглядових лекцій, колективних обговорень підсумків курсів і освітніх програм.

Відмінною особливістю організації навчального процесу на основі технологій дистанційного навчання є використання засобів, методів і технологій опосередкованого педагогічного спілкування викладача зі студентом. Висока якість знань забезпечується впровадженням сучасних інформаційних і освітніх технологій, можливістю інтегрування методичних напрацювань та інтелектуальних ресурсів професорсько-викладацького складу. Обравши в якості критерію спосіб комунікації викладачів і студентів, ці методи можна класифікувати таким чином: 1) методи навчання через взаємодію студента з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача та інших студентів (самонавчання); 2) методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємовідносини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом; 3) методи, в основі яких знаходяться подання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, при якому студенти не відіграють активної ролі в комунікації; 4) методи, для яких характерна активна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу.

Для розвитку методів першої групи характерний мультимедіапідхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали, інтерактивні бази даних, електронні журнали, електронні підручники, комп'ютерні навчаючі програми. Передбачається створення мультимедійних лекційних аудиторій, основними компонентами яких є: груповий відеоконференцтермінал, система відеовідображення інформації, спеціалізовані акустичні системи і мікрофони, система управління аудіовізуальним комплексом. Методи другої групи реалізуються в дистанційній освіті в основному через такі технології як телефон, голосова пошта, електронна пошта. Розвиток теленаставництва (система тьюторів), опосередкованого комп'ютерними мережами, є важливим компонентом навчального процесу. Третя група методів характерна традиційній освітній системі, але на ґрунті сучасних інформаційних технологій отримала новий розвиток. У дистанційному освітньому процесі поширені електронні лекції,

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

тобто коли лекційний матеріал розповсюджується по комп'ютерним мережам за допомогою систем електронних дощок оголошень. Електронна лекція може являти собою відбірку статей чи витягів з них, а також навчальних матеріалів, які підбирають студенти, готуючись до майбутніх дискусій. На базі технології електронної дошки оголошень розвивається також метод проведення навчальних електронних симпозіумів, які являють собою серію виступів декількох авторитетних учасників. Значення методів четвертої групи та інтенсивність їх застосування суттєво зростає з розвитком навчальних телекомунікаційних технологій. Інтерактивна взаємодія між самими студентами, а не лише між викладачем і студентом, стають важливим джерелом отримання знань. Технології аудіо-, аудіографічних та відео конференцій дозволяють активно розвивати такі методи в дистанційній освіті.

Комп'ютерно-опосередковані комунікації дозволяють більш активно застосовувати у вищій освіті такі методи навчання, як дебати, моделювання, рольові ігри, дискусійні групи, "мозкові штурми", форуми, проектні групи тощо. При плануванні і розробці дистанційних навчальних курсів необхідно брати до уваги те, що основні три компоненти діяльності педагога, а саме: виклад навчального матеріалу, практика, зворотний зв'язок, зберігають своє значення і в курсах дистанційної освіти.

Цикл навчання дорослого студента певній дисципліні передбачає: наявність методичних вказівок з вивчення дисципліни; вивчення матеріалу по заданому розділу (методичні розробки, література, інформація, розміщена на навчальних WEB-серверах системи дистанційної освіти); консультації з тьютором з незрозумілих питань як очно, так і з використанням електронної пошти; виконання завдань контрольної роботи; підготовку звіту з контрольної роботи і надання його через телекомунікаційні засоби зв'язку тьютору; рецензування і відправку результатів перевірки студенту; атестацію студента.

До типового складу навчально-методичних матеріалів дистанційної освіти входять: навчальні плани за спеціальностями; навчально-тематичні плани з дисциплін, що вивчаються; робочі програми з дисциплін, що вивчаються. У свою чергу типовий склад навчальних матеріалів дистанційної освіти містить: курси лекцій; навчальні посібники; системи тестів; лабораторні та інші практикуми (включаючи методичні матеріали); інформаційне та програмне забезпечення; додаткові навчальні матеріали для організації самостійної роботи студентів та навчально-методичної

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

роботи тьюторів (в тому числі, підручники і навчальні посібники, дайджест, хрестоматії, тематичні збірники статей тощо). Основні навчальні матеріали (курс лекцій, навчальні посібники, лабораторні та інші практикуми), на які є посилання в робочій програмі, подаються в електронному вигляді.

На відміну від традиційної заочної форми навчання, в системі дистанційного навчання дорослі студенти працюють не лише протягом заліково-екзаменаційної сесії. На нашу думку, засвоєнню необхідного обсягу навчального матеріалу студентом сприяє великий обсяг тестів і тестоподібних завдань з дисциплін, що вивчаються. Підтвердженням цьому є підсумковий тест з дисципліни, який студенти дистанційної форми навчання здають не менш успішно, ніж їх колеги денної форми навчання. Слід також зазначити, що за дистанційної форми організації навчального процесу знімається проблема розкладу, наявності аудиторного фонду, оскільки викладач-тьютор спілкується зі студентами в режимі, зручному для кожного.

Дистанційну освіту використовують ті, хто навчається за декількома програмами для отримання додаткової спеціальності, а також ті, хто часто змінює місце проживання, учасники системи перепідготовки й підвищення кваліфікації, керівні працівники, які потребують оновлених чи додаткових знань, але не можуть залишити роботу. Дистанційне навчання передбачає особистісну креативну діяльність студентів, забезпечення їх інформаційними ресурсами. Тому в процесі його запровадження підвищується та трансформується роль бібліотек вищих навчальних закладів, а також змінюються функції бібліотекарів. Головна ідея трансформації бібліотечного обслуговування для потреб дистанційної освіти полягає в тому, що інформаційні ресурси повинні бути доступними студентів та викладачів на відстані, незалежно від місцезнаходження останніх.

Отже, організація навчального процесу для дорослих на основі технологій дистанційної освіти дозволяє вирішити ряд завдань:

1. Можливість навчання більшої кількості студентів без витрат на збільшення штатів, аудиторного фонду тощо.
2. Зняття необхідності кожного року розробляти методичні рекомендації, спеціальні навчальні посібники для заочника, в тому числі, і на електронних носіях, з метою здійснення самоконтролю при підготовці в міжсесійний період.
3. Можливість отримання кваліфікованої методичної

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

допомоги не лише час від часу на сесіях, що підвищує якісну самопідготовку в міжсесійний період.

4. Підвищення якості навчання через включення в навчальний процес активних форм навчання.

5. Серед особистісних чинників, які впливають на пізнавальні процеси, є самоповага. Вона формується на основі особистісних самооцінок діяльності студента, які, в свою чергу, створюються на основі діяльності колективом. Студент отримує певну оцінку своєї діяльності у вигляді академічних оцінок. Високий відсоток позитивних оцінок призводить до формування адекватної самооцінки, що підвищує рівень самоповаги.

Таким чином, система дистанційного навчання дорослих, яка використовує сучасні інформаційні і комунікаційні технології, є найбільш перспективною освітньою технологією, яка задовольняє сучасні вимоги до підготовки фахівців економічного профілю за заочною формою навчання.

До перспективних напрямів вивчення цієї проблеми ми відносимо: розробку стратегії забезпечення якості дистанційного навчання дорослих, забезпечення доступності та гнучкості такої форми навчання.

Література

1. Вершловский С.Г. Общее образование взрослых: стимулы и мотивы / С.Г. Вершловский. – М., 1987. – 437 с.
2. Каралевич И.Н. Самостоятельная учебная деятельность студента-заочника: сущность и вопросы организации / И.Н. Каралевич. – Мозырь: МозГПИ им. Н.К. Крупской, 2000. – 150 с.
3. Мицкевич Н.И. Дидактические основы повышения квалификации: теория и практика / Мицкевич Н.И. – Минск, 1999. – 234 с.
4. Полат Е.С. Дистанционное обучение / Е.С. Полат, М.В. Моисеева. – М.: Владос, 1998. – 192 с.
5. Полат Е.С. Концепция дистанционного обучения на базе компьютерных телекоммуникаций в России / Е.С. Полат, А.Е. Петров, Ю.В. Аксёнов [Электронный ресурс]. – Режим доступа 12.01.2011: <<http://scholar.urfu.ac.ru/pedjournal/numero1/pedag/concept.html#vved>>. Загл. с экрана. – Язык рус.

Тамара Поясок

Дистанционное образование взрослых

Аннотация. В статье проанализированы особенности обучения взрослых людей; рассмотрена типология моделей дистанционного образования; охарактеризованы технологии организации дистанционного обучения; показаны особенности организации учебного процесса на основе технологий дистанционного обучения.

Ключевые слова: обучение взрослых, дистанционное образование, технологии дистанционного обучения, оптимизация движения информации.

Tamara Poyasok

Distance education for adults

Summary. Article analyzed the peculiarities of studies of adults; considered a typology of models of distance education; describe the technology organization of distance learning; particularities of school management through distance-learning techniques.

Key words: adult education, distance education, distance learning technology, optimizing the flow of information.

УДК 378.14:504

**Світлана Совгіра,
м. Умань**

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОХОДІВ У НАВЧАЛЬНО-ВІХОВНОМУ ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТУ

Антропогенна діяльність у навколишньому середовищі торкнулася кожного куточка планети Земля, нашої країни, краю і набула загрозливого характеру для долі народів. Одним із важливих засобів захисту природи, бережливого і раціонального ставлення до її ресурсів є загальна екологічна освіта. У цьому плані важливого значення набуває організація практичної діяльності студентів. Існуючі на сьогодні її форми, а саме: польові практики, лабораторно-практичні роботи та екскурсії носять виховний характер, але обмежені в часі і не в змозі задовольнити в повному обсязі впровадження нових підходів до проведення змістовної дослідницької роботи, де навчально-виховний процес розглядається як безперервний (не обмежений рамками навчального року) і базується на вивченні теоретичних питань, висунутих гіпотез та перевіркою їх самими ж студентами